Materiallar to’plami · Conference Proceedings

“Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni ta’minlash: global chaqiriqlar va milliy yechimlar(Fuqarolarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlari: transmilliy muammolar va ularni hal etish mexanizmlari)”

IQTISODIY, IJTIMOIY VA MADANIY HUQUQLARNI TA’MINLASH: GLOBAL CHAQIRIQLAR VA MILLIY YECHIMLAR

01 October – 14 November 2026

UDK 81

INSON QADRI YANGI O‘ZBEKISTON MODERNIZATSIYASINING AKSIOLOGIK MEZONI SIFATIDA

Yulduzxon Shokirjon qizi Yunusova*

Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

✉ conffsu2023@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada inson qadri modernizatsiyani baholash mezoni sifatida tahlil qilinadi. Konseptual qiyoslash orqali teng maqom, e’tirof va mustaqillik farqlanadi. Qadrni farovonlik yoki xizmat tezligiga tenglashtirishning chegaralari ochiladi. Kamsitmaslik, asoslantirish va e’tiroz bildirishdan iborat mezon taklif etiladi.

Kalit so‘zlar

inson qadri, modernizatsiya, aksiologiya, teng maqom, e’tirof, avtonomiya, institutsional mas’uliyat.

DOI: 10.5281/zenodo.23863294

KIRISH

Modernizatsiya natijalarini baholashda qanday vositalar yangilangani bilan insonning jamiyatdagi maqomi qanday o‘zgarganini farqlash zarur. Yangi bino, qulay xizmat yoki tezkor boshqaruv foydali bo‘lishi mumkin, biroq ularning mavjudligi shaxsga teng munosabat kafolatlanganini mantiqan anglatmaydi. Mazkur maqola Yangi O‘zbekiston modernizatsiyasini ana shu farq orqali muammolashtiradi. Tadqiqotning boshlang‘ich savoli shundan iboratki, inson qadri islohotlarga qo‘shiladigan umumiy axloqiy shior emas, ularning vositalari va oqibatlarini tanqidiy saralaydigan mezon bo‘la oladimi?

Mahalliy muhokamada G‘.Karimov inson qadrini zo‘ravonlikni o‘zgartirish masalasi bilan bog‘laydi [1]. J. Anarbayev esa ijtimoiy davlat tamoyilini huquq va manfaatlarni ta’minlash nuqtayi nazaridan yoritadi [2]. Ushbu ikki yo‘nalish mazkur tadqiqot uchun bir-birini to‘ldiruvchi boshlang‘ich nuqtalardir. Biroq himoya qilish va moddiy ko‘mak ko‘rsatishning o‘zi fuqaroning qarorlarga munosabat bildira oladigan teng subyekt sifatida tan olinishini hali to‘liq tushuntirmaydi. Shu sababli maqola yordam oluvchining farovonligi bilan uning institutsional mavqei o‘rtasidagi munosabatga e’tibor qaratadi.

Muammo uch tushunchani ajratishni talab qiladi. Qadr-qimmat shaxsning vosita sifatida ishlatilmaslikka doir normativ maqomini, farovonlik uning hayot sharoitlarini, e’tirof esa boshqalar va institutlarning unga qanday munosabatda bo‘lishini anglatadi. Bu yerda berilgan ta’riflar maqolaning ishchi ta’riflaridir. Ular bir-biriga tenglashtirilsa, moddiy yaxshilanish kamsituvchi muomalani oqlashi yoki tantanali e’tirof amaliy himoya yo‘qligini yashirishi mumkin. Tadqiqot aynan shu almashtirishlarning mantiqiy chegaralarini aniqlaydi.

Maqolaning maqsadi inson qadrini modernizatsiyaning kompensatsiyalanmaydigan aksiologik chegarasi sifatida asoslash va ushbu chegarani muhokama qilishga yaroqli institutsional mezonlarga aylantirishdir. Asosiy tezisga ko‘ra, qadrga muvofiqlik turli foydalarni qo‘shish natijasi emas, teng maqom, mustaqil fikr va himoya imkoniyatlarining birgalikda mavjudligiga qo‘yiladigan talabdir. Bu tezis O‘zbekistonda

barcha institutlar mazkur talabga javob beradi yoki bermaydi degan empirik hukmni bildirmaydi. U mavjud amaliyotni baholash uchun avval qanday savollar qo‘yilishi kerakligini ko‘rsatishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

M.F.Chernysh qadr-qimmat, adolat va tenglikni ijtimoiy siyosatning konseptual asoslari doirasida ko‘rib chiqadi [3]. Ushbu yondashuvdan maqola oladigan metodologik xulosa shuki, ijtimoiy siyosatning miqdoriy natijasini uning munosabatlar tuzilmasidan ajratib bo‘lmaydi. Shaxs foyda olishi bilan birga qaram holatga ham tushishi mumkin. Demak, foydaning mavjudligi va foyda olish shartlarining maqbulligi alohida savollardir. Ikkinchi savolga javob bermagan baholash insonni huquq egasidan boshqaruv obyekti darajasiga tushirish xavfini hisobga olmaydi.

A.A.Guseynov axloqiy falsafaning xatti-harakatni ichki mas’uliyat nuqtayi nazaridan tushunishi bilan etikaning tashqi obyektivlashgan shakllarni o‘rganishini farqlaydi [4]. Bu farqlashni institutsional tahlilga ko‘chirish muallifning talqinidir. Tashkilotning hujjatda belgilangan vazifasi mas’ul xodimning konkret odam oldidagi javobgarligini bekor qilmaydi. Ayni paytda shaxsiy xushmuomalalik noto‘g‘ri qoida yoki shikoyat mexanizmining yo‘qligini qoplay olmaydi. Qadrni ta’minlash shaxslararo va tizimli mas’uliyatni birgalikda ko‘rib chiqishni talab etadi.

J.Wolff differensial ijtimoiy inklyuziyani tahlil qilib, jamiyatga kiritilishning o‘zi teng munosabatni kafolatlamasligini ko‘rsatadi [5]. A.Sangiovanni esa axloqiy tenglikni ayrim yuksak qobiliyatlarga tayangan qadr tushunchasi orqali asoslashga e’tiroz bildiradi; u kamsituvchi shafqatsizlikni rad etishga urg‘u beradi [6]. Ushbu pozitsiyalarni bir xil ta’limot sifatida birlashtirish noto‘g‘ri bo‘lardi. Birinchisi ishtirok shakllaridagi ierarxiyani, ikkinchisi teng axloqiy maqomni asoslash muammosini ochadi. Maqola ikkisini ham inson qadri haqidagi soddalashtirilgan tasavvurlarni tekshiruvchi tanqidiy manba sifatida ishlatadi.

R.Andorno zaiflikning ahamiyatini tan olsa-da, inson huquqlarining normativ asosini zaiflikning o‘zida emas, qadr-qimmatda ko‘radi [7]. A.Taraborrelli Sangiovanni yondashuvidagi avtonomiya va yaxlit o‘zlik masalalarini tanqidiy muhokama qiladi [8].

Bahsning ochiq qolishi maqola uchun kamchilik emas: u metafizik asos borasida to‘liq kelishuvsiz ham kamsitmaslikka doir amaliy mezonlarni ishlab chiqish zaruratini bildiradi. Taklif etilayotgan yondashuv qadrning yagona yakuniy nazariyasini da’vo qilmaydi; u turli asoslashlar kesishadigan institutsional talablarni ajratadi.

O‘zbekiston mualliflarining ishlari mahalliy muammo qo‘yilishini, rus tilidagi tadqiqotlar axloqiy mas’uliyat va ijtimoiy siyosat aloqasini, xalqaro manbalar tenglik asoslari bo‘yicha bahsni yoritadi. Bu tanlanma barcha adabiyotlarni qamrab oluvchi tizimli sharh sifatida taqdim etilmaydi; uning vazifasi tushunchalararo qarama-qarshilikni aniqlashtirishdir.

Tahlilning birinchi bosqichida qadr, farovonlik, e’tirof, avtonomiya va himoya tushunchalari analitik jihatdan ajratildi. Ikkinchi bosqichda ularni tenglashtirishdan kelib chiqadigan xulosalar sinovdan o‘tkazildi. Masalan, xizmatdan foydalanish imkoniyati borligidan shaxsning shu xizmat shartlarini savol ostiga qo‘ya olishi kelib chiqadimi, degan savol berildi. Javobning salbiy bo‘lishi birinchi imkoniyat qadrsizligini emas, uning normativ jihatdan yetarli emasligini anglatadi. Shu tartibda zarur shart bilan yetarli shart o‘rtasidagi farq saqlandi.

Uchinchi bosqichda qarshi misollar usuli qo‘llandi. Yordamni tez yetkazadigan, ammo oluvchini omma oldida kamsitadigan tizim hamda xushmuomala, lekin qarorni qayta ko‘rish imkonini bermaydigan tizim fikriy vaziyatlar sifatida qurildi. Ular real tashkilotlar haqidagi ma’lumot emas. Fikriy tajribalarning vazifasi bitta ijobiy ko‘rsatkich boshqa jiddiy kamchilikni qoplashga yetmasligini ko‘rsatishdan iborat. Qarshi misol konseptual tezisni tekshiradi, voqeaning amaldagi tarqalish darajasini o‘lchamaydi.

Yakuniy bosqichda normativ talablar institutsional savollarga aylantirildi. Har bir talab uchun qaror qabul qilish tartibi, murojaatchining maqomi, tushuntirishning mavjudligi va e’tirozning natijasi ajratildi. Natijalar jadvali shu o‘tkazishning mualliflik tizimlashtirilishidir. Tadqiqotda respondentlar, statistik testlar yoki tajriba guruhlari mavjud emas. Ishonchlilik ichki mantiqiy izchillik, qarama-qarshi pozitsiyalarning hisobga olinishi va tavsiflovchi hukmdan normativ talabni bevosita chiqarib yubormaslik orqali ta’minlanadi. Keyingi

empirik tekshiruvda esa taklif etilgan savollarning amaliy qo‘llanishi mustaqil baholanishi lozim.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Konseptual tahlilning birinchi natijasi inson qadrini yakuniy farovonlikka qo‘shiladigan alohida foyda emas, maqbul modernizatsiya variantlarini saralaydigan cheklov sifatida talqin qilishdir. Bu cheklov iqtisodiy yoki boshqaruv natijalarining ahamiyatini inkor etmaydi. U mazkur natijalarga erishish yo‘llarining ayrimlarini, jumladan, shaxsni asossiz kamsitish va uning e’tirozini oldindan ahamiyatsiz deb hisoblashni rad etadi. Bunday talqin qadrni faqat tantanali nutq doirasida qoldirmasdan, vositalarni tanlash darajasiga olib kiradi.

Ikkinchi natija teng maqom bilan bir xil xizmatni farqlashdan iborat. Barcha murojaatchilarga aynan bir xil tartib qo‘llanishi ayrim shaxslarning undan foydalana olmasligini bartaraf etmasligi mumkin. Fikriy misolda hujjatlarni faqat raqamli shaklda qabul qilish qoidasi hammaga umumiy, ammo zarur ko‘nikmaga ega bo‘lmagan odam uchun to‘siqdir. Teng maqomni saqlash muqobil yo‘l berishni talab qilishi mumkin. Mazkur xulosa konkret xizmatning O‘zbekistondagi holati to‘g‘risidagi da’vo emas, formal tenglikning yetarliligini sinovchi argumentdir.

Uchinchi natija e’tirofning ikki tomonini ajratadi. Bir tomonda insonning manfaatlari borligi tan olinadi; ikkinchi tomonda u shu manfaatlarning mazmuni haqida gapira oladigan subyekt deb e’tirof etiladi. Ikkinchi tomon bo‘lmasa, himoya paternalistik boshqaruvga aylanishi mumkin. Shuning uchun qadrga muvofiq yondashuv inson uchun nima yaxshi ekanini belgilash bilan cheklanmay, uning izohini eshitish va asosli noroziligiga javob berishni ham talab qiladi. Bu talab yordamni rad etish emas, yordamning subyektlikni saqlovchi shaklini izlashdir.

To‘rtinchi natija qadrning kompensatsiyalanmaydigan chegarasi haqidagi tezisni aniqlashtiradi. Xizmat tezligidagi yutuq kamsituvchi munosabatni avtomatik ravishda oqlamaydi; ko‘proq yordam ajratilishi shikoyat huquqining yo‘qligini o‘z-o‘zidan bartaraf etmaydi. Maqolada bu talablar oddiy yig‘indi emas, birgalikdagi shartlar sifatida qo‘yiladi. Shu bilan birga, ularning har bir amaliy holatdagi mazmuni ochiq muhokama, huquqiy tahlil va kontekstga doir dalillar bilan aniqlanishi kerak. Konseptual chegaraning qat’iyligi tatbiq usulining bir xil bo‘lishini anglatmaydi.

Quyidagi jadval qadrning metafizik mohiyatini o‘lchash uchun emas, qaror va xizmatlarni tanqidiy muhokama qilish uchun tuzildi. Undagi mezonlar ballarga aylantirilmagan: turli jihatlarga o‘zboshimchalik bilan vazn berish mazkur tadqiqotning maqsadi emas. Jadval institutsional amaliyotning qaysi nuqtasida inson maqomi xavf ostida qolishi mumkinligini ko‘rsatadigan savollarni birlashtiradi.

1-jadval. Modernizatsiyaning qadrga muvofiqligini baholash uchun konseptual mezonlar

Mezon	Tekshiruv savoli	Normativ buzilish belgisi
Teng maqom	Shaxsning murojaati ijtimoiy mavqeidan qat’i nazar ko‘riladimi?	Arizachini toifasi tufayli past maqomga qo‘yish
Amaliy kirish	Turli ehtiyojlar uchun muqobil foydalanish yo‘li bormi?	Formal tenglik ortida amaliy chetlanish
Asoslantirish	Qaror sababi tushunarli va tekshiriladiganmi?	Izoh o‘rniga mavhum vakolatga tayanish
Subyektlik	Shaxs o‘z manfaatini o‘zi ifodalay oladimi?	Manfaatni uning ovozisiz belgilash
E’tiroz imkoniyati	Qarorni mustaqil qayta ko‘rish mumkinmi?	Shikoyatni natijasiz marosimga aylantirish
Tuzatish mas’uliyati	Xato aniqlansa oqibatini kim bartaraf etadi?	Mas’uliyatni tizim yoki fuqaroning o‘ziga yuklash

Mezonlarni birgalikda o‘qish muhim. Muqobil yo‘lning mavjudligi kamsitmaslikni, qarorning asoslantirilishi esa uning qayta ko‘rilishini avtomatik kafolatlamaydi. Shu bois tekshiruv alohida hujjat yoki xodimning muomalasida to‘xtamasdan, murojaatdan yakuniy javobgacha bo‘lgan zanjirni qamrab olishi kerak. Mazkur talab muallifning normativ taklifidir; uning amaliy bajarilganligi ushbu maqolada o‘lchanmagan.

Jadvaldagi savollar resursi cheklangan tashkilotga ham qo‘llanishi mumkin. Masalan, xizmatni darhol taqdim etish imkoni bo‘lmasa, kutish sababi, ustuvorlik tartibi va e’tiroz yo‘li tushuntirilishi lozim. Resurs tanqisligi barcha murojaatni birdan qondirishga monelik qilishi mumkin, ammo bu odamning so‘rovini izohsiz ahamiyatsizlashtirish uchun yetarli normativ asos emas.

Taklif etilgan yondashuvga birinchi e’tiroz inson qadri juda umumiy tushuncha bo‘lib, amaliy tanlovni hal qila olmasligidir. Bu e’tiroz qisman o‘rinli: qadr tushunchasi yakka o‘zi budjet miqdorini yoki navbat tartibini belgilamaydi. Ammo undan barcha amaliy tafsilotni chiqarish ham talab etilmaydi. Uning vazifasi muayyan hisob-kitob oldidan qaysi vositalar nomaqbul ekanini va kimning nuqtayi nazari hisobga olinishi lozimligini ko‘rsatishdir. Shunday tushunilganda qadr aniq siyosatning o‘rnini bosmaydi, siyosatni asoslash yo‘nalishini chegaralaydi.

Ikkinchi e’tirozda qat’iy normativ talablar boshqaruvni sekinlashtirishi aytilishi mumkin. Fikriy jihatdan bunday ziddiyat mavjud: qo‘shimcha tushuntirish va shikoyatni ko‘rib chiqish vaqt talab qiladi. Biroq bundan tezlik har doim ustun bo‘lishi kerakligi kelib chiqmaydi. Avvalo xatoning og‘irligi, qarorning qaytariluvchanligi va shaxsga yuklanadigan zarar farqlanishi kerak. Oddiy ma’lumot so‘rovi bilan hayotiy muhim yordamni rad etish bir xil darajadagi asoslantirishga ega bo‘lishi shart emas. Mezonning amaliy kuchi aynan shunday tafovutlarni ochishda namoyon bo‘ladi.

Uchinchi e’tiroz qadrning universal talqini mahalliy qadriyatlarni chetga surishi mumkinligiga taalluqlidir. Maqola universal talabni yagona madaniy shakl bilan tenglashtirmaydi. Hurmat ifodalari, muloqot uslubi va ko‘mak an’analari turlicha bo‘lishi mumkin. Lekin shu xilma-xillik shaxsning manfaatini eshitmaslik yoki uning maqomini tug‘ma belgi asosida pasaytirishni oqlaydimi, degan savol alohida qoladi. Mahalliy shakllarni saqlash va teng maqomga oid talabni tan olish mantiqan bir-biriga zid emas. Ularni qanday uyg‘unlashtirish esa tayyor formuladan ko‘ra ochiq bahsni talab qiladi.

Adabiyotlardagi kelishmovchilik bu muhokamani chuqurlashtiradi. Sangiovannining qobiliyatga tayangan qadr asosiga tanqidi insonlarning tengligini yutuq va salohiyat darajalari bilan shartlashdan ogohlantiradi [6]. Andornoning normativ qadrga urg‘usi esa zaiflikni yagona asos qilib olishning chegarasini ko‘rsatadi [7]. Muallif taklifi ushbu bahsni hal etganini da’vo qilmaydi. U bir pozitsiyani yashirin ravishda mutlaq qilib qo‘ymasdan, konkret insonni past maqomga tushiradigan institutlarni tanqid qilish uchun birgalikda asoslanishi mumkin bo‘lgan minimal talablarni ajratadi.

O‘zbekiston kontekstiga tatbiq etishda nazariy mezon bilan amaldagi holatni farqlash birinchi talabdir. Mahalliy adabiyotdagi inson manfaatlari va ijtimoiy davlat haqidagi muhokamalar normativ yo‘nalishni belgilashga yordam beradi [1; 2]. Biroq ular asosida barcha xizmatlar bir xil natija bermoqda degan xulosa chiqarish mumkin emas. Taklif qilinayotgan yondashuv alohida tizimlarning ishlashini hujjatlar, murojaatlar va foydalanuvchi tajribasi orqali keyinchalik tekshirish uchun tadqiqot dasturi vazifasini bajaradi. Shu ma’noda konseptual tahlil empirik baholashga tayyorgarlikdir, uning o‘rnini bosuvchi hisobot emas.

Birinchi tatbiq yo‘nalishi xizmat dizaynini qayta savolga qo‘yishdir. Xizmat kimga mo‘ljallangan, undan foydalanish uchun qanday yashirin qobiliyatlar talab etiladi va qaysi toifa muqobil yo‘lsiz qoladi? Bu savollarni loyiha yakunida emas, boshlanishida qo‘yish taklif etiladi. Natijada moslashish majburiyati faqat fuqaroga yuklanmaydi; tashkilot ham turli shaxslarning holatini hisobga olish uchun javobgar bo‘ladi. Taklifning maqsadi barcha farqni yo‘qotish emas, xizmatdan chetlanishning oldini olishga qaratilgan asosli moslashtirishni normativ jihatdan ko‘rinadigan qilishdir.

Ikkinchi yo‘nalish xodimning xulq-atvori bilan tashkiliy qoidaning aloqasini tekshirishdir. Faqat muomala madaniyatiga doir trening yetarli deb qaralsa, tizimli to‘siq shaxsiy odob masalasiga kamaytiriladi. Faqat reglamentga tayanilsa, konkret vaziyatni eshitish yo‘qolishi mumkin. Shu bois baholashda xizmat qoidasi, izohlash majburiyati, qaror uchun mas’ul shaxs va qayta ko‘rish kanali birgalikda ko‘rib chiqilishi tavsiya etiladi. Bu tavsiya Guseynov tahlilini bevosita boshqaruv texnologiyasi deb e’lon qilmaydi, undan kelib chiqqan mualliflik talqinini ifodalaydi [4].

Uchinchi yo‘nalish natija haqidagi axborotni qadr mezonlari bilan boyitishdir. Xizmatlar soni haqida ma’lumotning yonida murojaat sabablari tushuntirilganmi, noto‘g‘ri qarorlar qanday tuzatilgan va e’tiroz bildirgan shaxsga munosabat o‘zgarmaganmi, degan savollar turishi kerak. Bunday savollarni raqamlashtirishdan avval ularning mazmuniy haqiqiyligi tekshirilishi zarur. Aks holda qadrga doir baholashning o‘zi yana formal ko‘rsatkich yig‘ishga aylanadi. Maqolaning pozitsiyasi shuki, hisobdorlikni oshirish inson haqidagi ma’lumotni ko‘paytirish emas, qaror chiqaruvchi institutning izohlash majburiyatini kuchaytirish bilan boshlanadi.

Natijalar sakkizta manba asosidagi maqsadli konseptual sintez bilan chegaralangan. Ular inson qadri haqidagi barcha falsafiy pozitsiyalarni yoki O‘zbekiston institutlarining haqiqiy natijalarini qamrab olmaydi. Jadvaldagi mezonlar tasdiqlangan diagnostik shkala emas. Mezonlarning amaliy muvofiqligini baholash uchun xizmat hujjatlari va e’tirozlarni ko‘rib chiqish jarayonlari bo‘yicha alohida tadqiqot zarur. Bunday ishda insonni qayta kamsitmaslik, uning ma’lumotini himoyalash va tajribasini uning roziligisiz ommalashtirmaslik metodologik shart bo‘lishi kerak.

Nazariy darajadagi keyingi vazifa mezonlar o‘rtasidagi murakkab ziddiyatlarni ochishdir. Mustaqil tanlov, himoya ehtiyoji va umumiy resurs chegarasi har doim bir yo‘nalishda ishlamasligi mumkin. Maqola bunday vaziyatlar uchun yakuniy hisoblash formulasini bermaydi. U tanlovni kim asoslaydi, kim bahslashishi mumkin va qaysi zarar kompensatsiya bilan oqlanmaydi, degan savollarni izchil saqlashni taklif etadi.

XULOSA

Inson qadrini modernizatsiyaning aksiologik mezoni sifatida qabul qilish taraqqiyotning mazmunini faqat moddiy yaxshilanish yoki boshqaruv tezligi bilan cheklamaslikni anglatadi. Maqolada qadr-qimmat teng maqom, kamsit-

maslik, mustaqil fikr va himoya imkoniyatlari birligida konseptuallashtirildi. Uning asosiy funksiyasi turli foydalarni oddiy qo‘shish emas, maqbul islohot vositalarini normativ jihatdan saralashdir. Shu asosda xizmatdan foydalanish, qarorning tushuntirilishi, shaxs ovozining eshitilishi va e’tiroz natijasining ko‘rinishi o‘zaro almashtirilmaydigan talablar sifatida ajratildi. Nazariy natija shundan iboratki, inson manfaatiga yo‘naltirilgan faoliyat uning subyektligini saqlamasa, qadrga muvofiqlikning yetarli sharti bo‘la olmaydi. Yangi O‘zbekiston kontekstida ushbu yondashuv muayyan islohotlarni oldindan ijobiy yoki salbiy baholash uchun emas, ularni tekshirish savollarini aniqlashtirish uchun taklif etildi. Amaliy baholashda resurslar, kontekst va qaror oqibatlari hisobga olinishi zarur, biroq ular insonni past maqomga tushirishni avtomatik oqlamaydi. Keyingi tadqiqotlarda taklif etilgan mezonlar konkret xizmatlar materialida tekshirilishi, ularning o‘zaro ziddiyatlari va institutsional bajarilish shartlari aniqlashtirilishi lozim. Natijada inson qadri modernizatsiya haqidagi umumiy bayonotdan asoslantirish va javobgarlik talabiga aylanishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov G‘. Inson qadrini ta’minlashda zo‘ravonlikni transformatsiyalashning ijtimoiy-falsafiy modeli. Tamaddun nuri, 7(82, 2-qism), 2026. (p. 170–172). DOI: 10.69691/brrrjt87

2. Anarbayev J. Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy davlat tamoyilining inson huquq va manfaatlarini ta’minlashdagi ahamiyati. Tafakkur ziyosi, 1, 2023. (p. 128–130).

3. Черныш М. Ф. Концептуальные основы социальной политики: достоинство, справедливость, равенство. Социологический журнал, 26(1), 2020. (p. 8–30). DOI: 10.19181/socjour.2020.26.1.7051

4. Гусейнов А. А. Нравственная философия и этика: линия разграничения. Этическая мысль, 19(2), 2019. (p. 5–16). DOI: 10.21146/2074-4870-2019-19-2-5-16

5. Wolff J. Forms of Differential Social Inclusion. Social Philosophy and Policy, 34(1), 2017. (p. 164–185). DOI: 10.1017/S0265052517000085

6. Sangiovanni A. Introduction. Humanity without Dignity. Moral Equality, Respect, and Human Rights. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2017. (p. 1–10).

7. Andorno R. Is Vulnerability the Foundation of Human Rights?. Human Dignity of the Vulnerable in the Age of Rights. Cham: Springer, 2016. (p. 257–272).

8. Taraborrelli A. Dignity, Autonomy and Integrity of Self. Philosophy and Public Issues (New Series), 8(2), 2018. (p. 45–61).